

KFF Webinar
samfunnsfag

Menneskerettigheter i et kristen perspektiv?

Med den amerikanske
uavhengighetserklæring (1776) som
eksempel

Torkil Åmland
Danielsen vgs

Synliggjøringstillegget i samfunnsfag

- Faget bygger på en kristen forståelse av samfunnet, med et menneskesyn som sier at Gud har skapt verden, holder den oppe og er aktiv i menneskets liv.
- Det gode liv og det gode samfunn?

- Hvilke livssyn og tanke-system fører til ulike verdi – og samfunnssyn?
- Utforske hvordan menneskene gjennom sine handlinger kan være aktive, ansvarlige medarbeidere i Guds skaperverk.

- Elevene skal bli bevisste på religionen sin påvirkning på etiske handlinger, og spesielt hvordan kristen tro har preget utviklinga i Norge.
- Menneske er skapt i Guds bilde – kan gjøre godt og vondt (misbruke makt).

Menneskerettigheter
sentralt

I samfunnsdebatten

Demokrati og medborgerskap
kjerneelement i L20

- Samfunnsfag
- Samfunnskunnskap, Politikk og menneskerettigheter, Sosialkunnskap
- Kristendom/Religion og etikk
- Historie
- Rettslære

Menneskerettigheter - Fra kristen tenking eller sekulær ide?

- «...Slik kan også Vestens verdier – individets verdi, frihet og selvrealisering – bli vrengebilder og vende seg mot de åndelige røttene som en gang nærret deres fremvekst...»

Eivor Andersen Oftestad i boka «Røtter» (2021), s. 19.

Tro og fag i historie

- I dag blir mye av det som hadde et kristent opphav forklart med sekulært perspektiv
 - Statsutvikling, rettsprinsipper, moralsyn, familie/ekteskap, omsorg, helsevesen, skole og utdanning, økonomi, kunst, litteratur, musikk – etc
- Kristendommen fremstilles som motstander av fremskritt, fornuft og opplysning
- Ofte kan fakta være riktig, men perspektivet ubalansert.
 - andre fakta/perspektiv utelatt eller tonet ned,
 - hendelser «blåst opp» eller tatt ut av sin historiske kontekst
- Viktig med faglig/kildemessig grunnlag og balanse – ikke overdrive eller underdrive

Den amerikanske revolusjon i læreplaner

Læreplan: (L06)

- drøfte hvordan opplysningstidens ideer påvirket og ble påvirket av samfunnsomveltninger på 1700- og 1800-tallet

Lokal læreplan (utkast):

- Utforske de idemessige røttene til den amerikanske revolusjon, bl.a. i den protestantiske/puritanske tradisjon, og deres betydning for utvikling av individuelle rettigheter, frihet og konstitusjonelle prinsipper.

Den
amerikanske
uavhengighets-
erklæringen
1776

«..Vi mener det er en selvinnlysende sannhet at alle mennesker er født like, at de alle har fått visse iboende rettigheter av sin skaper, og at retten til liv, frihet og streben etter lykke er blant disse.

Vi mener at regjeringer er innstiftet blant menneskene for å sikre disse rettighetene, og at de bygger sin rett til å styre på samtykke fra dem de styrer over....»

John Locke
1688

Second Treaty
on
Government

...når vi alle er like og uavhengige, skulle ingen skade en annen og hans liv, helse, frihet eller eiendeler; for alle mennesker er formet av en allmektig og uendelig vis Skaper; alle er tjenere til en suverene Mester, sendt inn i verden etter Hans befaling og for å gjøre Hans gjerninger, de er Hans eiendom, hvis gjerning de er skapt for å utføre til Hans behag, ikke andres.

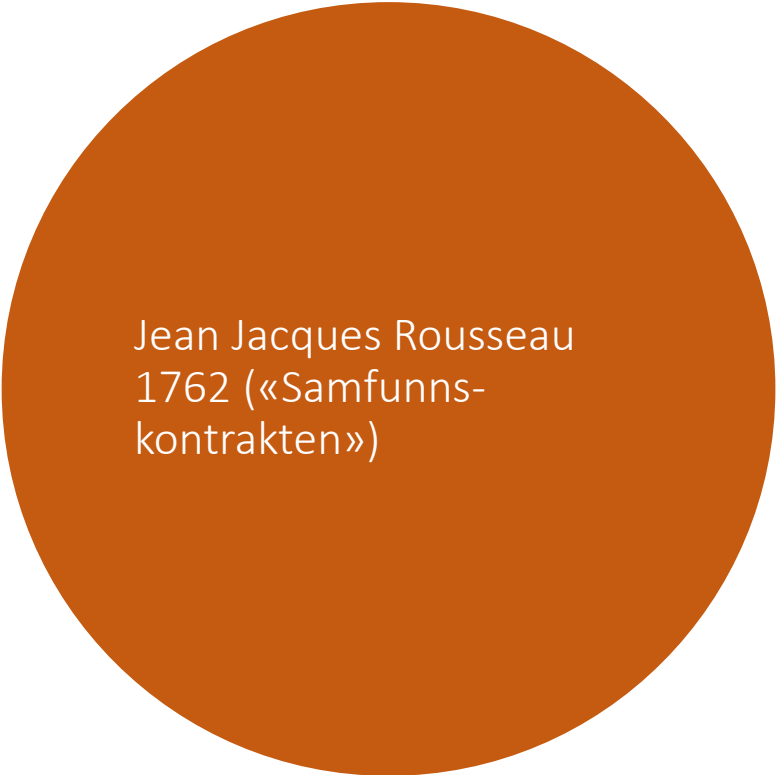
Læreboka (Perspektiv vg 3) om uavhengighets-erklæringen 1776

(den amerikanske) Uavhengighetserklæringens røtter

.....

...Uavhengighetserklæringen ble innledet med menneskets grunnleggende rettigheter, i tråd med for eksempel Voltaires tanker: «alle mennesker er født like». Videre slo den fast at de som styrer, har fått makten fra folket for å sikret disse rettighetene, slik Rousseau hevdet at almenviljen er det øverste autoriteten. ..

(s. 180, ny utgave)

Jean Jacques Rousseau
1762 («Samfunns-
kontrakten»)

«...det er til folkeviljen individet må henvende seg for å vite hvordan han skal være en mann, en borger, en undersått, en far eller et barn, og når det er passende for ham å leve og når han skal dø.»

Rousseau, Social Contract, s. 174

Snl.no (Trude
Kolderup) om
Voltaire:

«Hans ideal var det opplyste eneveldet;
han mente at enkelte sosiale forskjeller
var naturbestemte og at «folket» aldri
ville bli i stand til å ta ansvar for styret av
et land....»

Table 2. Ordering of Most Cited Thinkers, 1760-1805

	Percent		Percent
1. Montesquieu	8.3	19. Shakespeare	.8
2. Blackstone	7.9	20. Livy	.8
3. Locke	2.9	21. Pope	.7
4. Hume	2.7	22. Milton	.7
5. Plutarch	1.5	23. Tacitus	.6
6. Beccaria	1.5	24. Coxe	.6
7. Trenchard & Gordon	1.4	25. Plato	.5
8. Delolme	1.4	26. Abbé Raynal	.5
9. Pufendorf	1.3	27. Mably	.5
10. Coke	1.3	28. Machiavelli	.5
11. Cicero	1.2	29. Vattel	.5
12. Hobbes	1.0	30. Petyt	.5
13. Robertson	.9	31. Voltaire	.5
14. Grotius	.9	32. Robison	.5
15. Rousseau	.9	33. Sidney	.5
16. Bolingbroke	.9	34. Somers	.5
17. Bacon	.8	35. Harrington	.5
18. Price	.8	36. Rapin	.5

*Includes all thinkers cited at least sixteen times (.5% out of the total number of 3,154 citations). These 36 names account for 47.8% of all citations.

Eidsmoe m.fl.

Tenkere sitert av amerikanske
«founding fathers»

Hannah Arendt:

On Revolution
HANNAH ARENDT

- Stor forskjell på den amerikanske og den franske revolusjon i idegrunnlaget:
 - den amerikanske baserte seg på flertallsbeslutninger, men ikke kompakt flertallsmakt
 - Locke, Montesquieu og Madison fremhevet maktfordeling og begrenset statsmakt – Rousseau fremhevet folkeviljen som Guds stemme, overordnet alt annet
 - Derfor endte den franske revolusjon i den store terror (Robespierre), mens USA utviklet stabilt demokrati

Den norske grunnloven av 1814

- Religionsfrihet - § 2
- Trykkefrihet - § 100
- Næringsfrihet - § 101
- Eiendomsrett - § 105
- Vern om frihet i forhold til statsmakten - § 96, 97 m.fl.

Universelle menneskerettigheter

**FNs menneskerettighetserklæring fra
1948**

Artikkel 1.

...Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd.

Artikkel 3.

Enhver har rett til liv, frihet og personlig sikkerhet.

Hvordan
undervise
temaet?

- utfordringer

- Oppdeling av eldre og nyere historie – reformasjonen er i vg 2, revolusjonene i vg 3
- Boka gir klare føringer, som man da må argumentere mot
- Tidsbegrensning
- Elevenes forutsetninger for å gå dypere inn i tema
- Krevende for lærer å finne frem alternative syn

Hvordan
undervise
temaet
muligheter?

- Bruke alternativ tekst/artikkel om tema?
 - <https://www.danielsen-skoler.no/artikkel-03/>.
- Mindre notater om emner
- Få frem andre faglige syn? (eks Hannah Arendt: *On Revolution* – må evt forenkles i notat)
- Diskusjon ut fra kilder/notater– øve opp kritisk tenkning

Eksempel på kildeoppgave med diskusjon

Gruppeoppgaver

John Locke:

...når vi alle er like og uavhengige, skulle ingen skade en annen og hans liv, helse, frihet eller eiendeler; for alle mennesker er formet av en allmektig og uendelig vis Skaper; alle er tjenere til en suveren Mester, sendt inn i verden etter Hans befaling og for å gjøre Hans gjerninger, de er Hans eiendom, hvis gjerning de er skapt for å utføre til Hans behag, ikke andres.

Diskuter:

1. Locke skriver at alle er «like og uavhengige» - hvordan bryter dette med mye av middelalderens syn?
2. Hva er de grunnleggende rettigheter?
3. Hvordan begrunner Locke rettighetene?
4. Locke argumenterer for frihet – men hva er hensikten med friheten?

Den amerikanske uavhengighetserklæringen 1776

...Vi mener det er en selvinnlysende sannhet at alle mennesker er født like, at de alle har fått vise umistelige rettigheter av sin skaper, og at retten til liv, frihet og streben etter lykke er blant disse...

Diskuter:

1. Finner du inspirasjon/likheter fra John Locke i erklæringen?
2. Hvilket grunnlag baserte disse rettighetene seg på?
3. hva innebærer det at rettighetene er gitt av en skaper, og er "umistelige"?

I FNs menneskerettighetserklæring fra 1948 står det:

Artikkel 1.

...Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd.

Artikkel 3.

Enhver har rett til liv, frihet og personlig sikkerhet.

Diskuter:

1. Er det likheter/forskjeller med den amerikanske uavhengighetserklæringen?
2. Er det forskjell på om rettighetene er gitt av en Skaper, av FN eller staten?

Kristent perspektiv – oppsummering

- Rettighetstanken har historisk sett opphav i kristen tenkning
 - hvert menneske har en egenverdi, gitt av Gud
 - Alle mennesker er like i verdi, skal ha samme rettigheter
 - Rettighetene er ukrenkelige og absolutte, fordi de er gitt "utenfra" – fra Gud
- Frihet skal være en positiv kraft for den enkelte – ikke nedbrytende
 - Ikke konsumrettet eller nyttehensyn – Haaland Matlary
- Skille mellom grunnleggende rettigheter og privilegier/behov/ønsker?